

Laat de kiezer 'bont' stemmen

De inkt die vloeit over de nieuwe regels voor de lokale democratie droogt niet op. Minister Somers stelt uitdrukkelijk dat de regels voor minder participatie en meer democratie zullen zorgen en dat de kiezer bepalend zal zijn.

Sommige kiezers blijven echter met lege handen achter. In 2024 kruisen sommige gezinsleden ongetwijfeld de electorale degens op verschillende lijsten. De overige gezinsleden zitten met een 'huizenhoog' probleem. Moet je bijvoorbeeld als echtgenote stemmen voor jouw partner of voor zoon- of dochterlief? Nog een geluk dat er zoiets bestaat als 'stemgeheim'. Wat als twee van jouw vrienden op een verschillende lijst staan? Ook dan zal je maar één van de twee tevreden kunnen stellen. Wat als je als kiezer kandidaten van verschillende politieke partijen interessant vindt? Het blijft een 'hartverscheurende' keuze.

Om geldig te stemmen kan men gebruik maken van een lijststem of opteren voor een naamstem of meerdere naamstemmen op eenzelfde lijst. Ook kiezen voor een lijststem in combinatie met een of meer naamstemmen binnen dezelfde lijst behoort tot de mogelijkheden.

Wat de kiezer echter niet mag is naamstemmen uitbrengen op kandidaten van verschillende lijsten. Hoe graag hij/zij het ook zou willen: men mag geen bolletje kleuren bij kandidaten van verschillende partijen/lijsten. Ook twee of meerdere lijststemmen zijn niet mogelijk. 'Panacheren' of 'bont stemmen' is uitgesloten. Hiervoor zijn we te laat geboren.

Tot 1976, het jaar van de grote fusieoperatie, kon de kiezer wel panacheren. Er werd echter weinig gebruik van gemaakt (slechts een handvol procenten van de kiezers). In die periode was er ook minder reden om te panacheren. Er waren voor 1976 immers heel veel kleine gemeenten waardoor in heel wat van die gemeenten er verkiezingen zonder strijd waren of verkiezingen met slechts twee lijsten. Bovendien leefden we toen in een periode van verzuiling en een veel minder versnipperd politiek landschap.

Bij het panacheren zat er ook een serieuze adder onder het gras. De kiezer moest voor evenveel kandidaten stemmen als er gemeenteraadszetels te verdelen waren om een volledige stem uit te brengen. Indien hij dit niet deed, werd de stem herleid tot de verhouding tussen het aangeduide aantal kandidaten en het totaal aantal te kennen zetels. Stel dat je enkel voor jouw 'Ma'tje' en jouw 'Moa'tje' koos in een gemeente van 25 te verkiezen raadsleden bracht je slechts 2/25 van jouw stem uit. Een aandachtige lezer begrijpt meteen dat het 'manuele' telwerk niet van de poes was.

Vanaf 1976 zijn er voor de kiezer meer redenen om 'bont' te stemmen. De schaal van de gemeenten werd groter en zal in de toekomst nog groter worden, er komen meer partijen op bij de verkiezingen dan vroeger of anders uitgedrukt er is een grotere partijpolitieke versnippering, er zijn minder absolute meerderheden en er is een steeds groter wordende verpersoonlijking van de campagnes.

De vraag is dan ook waarom het panacheren niet op de politieke agenda komt. Er zijn nochtans redenen te over om op zijn minst het debat te voeren. Het gaat immers over democratie in haar

‘zuiverste’ vorm. Als kiezer kan je immers zelf jouw eigen gemeenteraad, districtsraad of provincieraad samenstellen en aangeven welke coalitie de voorkeur geniet. Het excuus van het telwerk gaat niet langer meer op. Als we elektronisch stemmen valt het telwerk ‘computermatig’ op te lossen. Ten slotte zou panacheren veel kiezers van ‘keuzestress’ verlossen.

De lokale politiek wordt trouwens veel minder door uitgesproken ideologische breuklijnen beheerst. Voorkeurstemmen werden de voorbije decennia steeds belangrijker voor de kandidaten om hun verkiesbaarheidscijfer, het aantal stemmen nodig om verkozen te raken, te behalen.

Dit sluit trouwens perfect aan bij de ‘personalisering’ van de lokale verkiezingen. Dit blijkt duidelijk uit de voorbije verkiezingscampagnes. In sommige steden/gemeenten zien we zelfs al een ‘presidentialisering’ van de campagnes. Het is trouwens bewezen dat je met figuren die aanspreken je een goede score kan behalen, zelfs al is de trend van de partij in je nadeel.

Sommigen zullen poneren dat het herinvoeren van het panacheren de klemtoon nog meer op personen dan op de inhoud zal leggen. Ook dit valt op te lossen. Laat ook toe dat men twee of meer lijststemmen uitbrengt.

Huidig federaal minister Vincent Van Quickenborne diende in 1999 al eens een concreet ‘Wetsvoorstel tot wijziging van de gemeentekieswet en tot invoering van het bont stemmen’ in. Men moet dus zeker niet van nul beginnen.

Als het de Vlaamse regering en Bart Somers menens is om te komen tot minder participatie en meer democratie is het eigenaardig dat de piste van het panacheren niet bewandeld wordt. Het is nochtans meer dan de moeite waard om het te hebben over de zin en/of onzin van het panacheren. Het bleef echter akelig stil. Hebben de politieke partijen/politici dan toch schrik van de kiezer? Hebben ze vrees voor de uitkomst van het panacheren? Zo niet, laat de kiezer ‘bont’ stemmen.